

Halyf Omara sapak beren Nowşirwandan adalat gözleýän jahana

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Halyf Omara sapak beren Nowşirwandan adalat gözleýän jahana
HALYF OMARA SAPAK BEREN NOWŞIRWANDAN ADALAT GÖZLEÝÄN JAHANA

Fotosurat: Abed Rahim Khatib / AA

«Men hakykatyň bendiwany, ony kimiň aýdany gyzykly däl.

Men adalatyň bendiwany, onuň kim üçin ýa-da kime garşydygy gyzykly däl».

Malkolm.

Pygamberimiz Hezreti Muhammediň (s.a.w) «Käşgä Nowşirwanam meniň ymmatymdan bolsady, men şu adyl hökümdaryň zamanynda doglupdyryn» diýip, ony görüp bilmänligine gynanan, adalaty bilen asyrlara ýaň salan meşhur sasany hökümdary Nowşirwan

Adyl hakda eşdipmidiňiz?

«Pygamberiňem ony görüp bilmändigi üçin gynanjak derejede belent adamkärçilige eýe bu patyşa kim bolýarka?» diýmeginiz mümkün.

Nowşirwan Hezreti Omaryň (r.a) ruhundaky adalatyň binýadyny guran, oňa adalatly bolmagyň iň düýpli hikmetini aňladan adamdyr!

Nowşirwan özünden soň ýaşap geçen nesillere harpma-harp, bogunma-bogun adalaty ýaýan we munuň üçin iň ýakynlaryndanam gözünü gyrmış geçip bilen uç-gyraksyz düşunjeliliğiň adydyr!

Nowşirwan adalatyň güýjüni öz güýjüniň üstünde saklan, hiç kime baş egmän, adalatyň öňünde elmydama başyny egup duran deňsiz-taýsyz hökümdardyr!

Hawa, gelin indi häzirki adalatsyzlygyň garaňkylygynda çarpuýan döwrümiziň dünýäsiniň içini ýakyp adalary bilen ýer yüzüne ýalkym saçan we hemmelere görüm-görelde bolan Nowşirwanyň manyly ömri bilen ýazan adalat dessanyu hemmäimiz bilelikde okalyň we adalatsyzlygymyzyň yüzüne tüýkürmek üçin onuň adalat kafedrasyndan sapak alalyň.

Nowşirwan Adyly tagtynda otyrka suratlandyrýan miniatýura
(Ferdöwsiniň «Şanamasy», Stambul uniwersitetiniň kitaphanasy,
FY, nr. 1406, wr. 193a)

Hezreti Omaryň halyflyk eden döwründe Şamyň häkimi Sagdy Wakgas şäherde ullakan metjit gurmak isleýär.

Şonuň üçinem metjiidiň guruljak ýerinde ýerleşen hususy ýerleri döwletiň hasabyna satyn almagy makul bilýär.

Hemmeler puluny alyp, hususy ýerlerini metjit üçin berýärler.

Ýöne Şamda ýasaýan jöhitleriň biri metjit guruljak bolunýan ýerde ýerleşen hususy ýerini satmak islemändir.

Häkim näçe köp pul hödür etse-de, jöhit raýaty ýeriniň döwletiň hasabyna geçirilmegine razylyk bermändir.

Ýagdaýa mundan artyk çydap bilmedik häkim ýeriň eýesi jöhide artygy bilen puluny töláp, onuň razylygyny almazdan ýeri alypdyr.

Ýeri elinden zor bilen alynan jöhit musulman goňsusynyň ýanyна gidip, bolan ýagdaýy zeýrene-zeýrene gürrüň beripdir:

– Häkim meniň razylygymy alman ýerimi elimden aldy, maňa zulum etdi. Indi näme etsem gowy bolar, maňa maslahat ber.

Musulman goňsusy-da oña:

– Medinä git. Şol ýerde halyf Hezreti Omar bardyr. Derdiňi aýt. Omar juda adalatlydyr, elbetde seni diňlär – diýipdir.

Şamly jöhit Medinä tarap ýola rowana bolupdyr.

Uzaga çeken ýolagçylykdan soň Medinä baryp ýetipdir, halyfy nirden tapyp boljakdygyny sorapdyr.

Adamlar hurma agajynyň saýasynda dynç alyp oturan halyfy görkezipdirler we «Ana, halyf diýilýän şol» diýipdirler.

Hezreti Omaryň ýanynda janpena-da, goragçy-da bolmandyr.

Şamly jöhit haýran galypdyr we öz ýanyndan: «Nädip, neneň edip ullakan halyf hurma agajynyň aşagynda ýeke özi oturyp bilýär?» diýipdir.

Ruhuny gaplap alan haýran galyjylyk bilen Hezreti Omaryň ýanyна barypdyr. Salam berip ýanynda oturypdyr.

Soňra bolup geçen hemme zady gürrüň beripdir.

Hezreti Omar ony üns bilen diňläpdır. Soň öñünde duran bir süňk böleginiň ýüzýne nämedir bir zatlary ýazyp, jöhide uzadypdyr we şeýle diýipdir:

– Al, şuny Şamyň häkimine ber. Yeriňi ondan yzyna alyp bilersiň.

Jöhit aýdylany edip, ýazgyny alypdyr we ol ýerden gaýdypdyr. Ol halyfyň özüne beren süňküniň ýüzünde näme ýazylandygyny bilesi gelipdir we ýazylany okamaga başlapdyr.

Süňküň ýüzünde şeýle ýazylan eken: «Bilip goý, meniň Nowşirwandan adyllykda kem ýerim ýokdur!»

Jöhit şeýle gysga we kesgitli ýazylan jümlä teý düşünip bilmändir. Geň galma duýgusy-da öñküsinden beter artypdyr.

Ýolda gidip barýarka öz ýanyndan: «Şamdaky ýolbaşçylaryň geýnişindäki, özlerini alyp barşyndaky we ýasaýan ýerlerindäki elpe-şelpelik nähili, Medinedäki halyfyň bolşy nähili?» diýip pikir edipdir. Şeýle oý-pikirler bilen ol ahyrynda Şama baryp ýetipdir. Dogrusy, ol häkimiň ýanyna gidesi-de gelmändir. Sebäp ol mundan netije çykjagyna ynamy bolmandyr.

Ahyrsoň «Yeri bolýa-la, ikibaşdan ýol söküp şol ýerlere çenli gitdiň, gel, halyfyň ýazan şu ýazgysyny häkime berip görevinle» diýip, häkimiň ýanyna gidipdir.

Ol häkimiň huzuryna baran badyna Hezreti Omaryň ýazyp beren süňk bölegini uzadypdyr we «Medinedäki halyfyň size iberen hatydyr» diýipdir.

Häkim özüne uzadylan süňküň ýüzüne ýazylanlary okan badyna duýdansyz meňzi saralypdyr, yüz-gözi boz-ýaz bolupdyr, uzak wagtlabam kellesini ýerden galdyrmandyr.

Birhaýukdan soň gaýgy-ünjä gark bolan ýagdaýda kellesini ýerden galdyryp, jöhide şeýle diýipdir:

– Yeriňizi yzyna berýändirin.

Muny eşiden jöhit haýran galypdyr, çünkü ol ýekeje sözlem ullakan häkimi bular ýaly sardyryp taşlar öýdüp çakam etmän ekeni.

Şular ýaly pikirler bilen häkime ýüzlenipdir:

– Haýış edýärin, maňa bu sözlemiň nädip sizi bular ýaly alada goýandygyny aýdyp beribilersiňizmi? Men ilki ýazylan hata düşünip bilmändim, indem siziň düşen ýagdaýyňzy görüp bilesigelijiligim artdy. Eýsem bu jümläniň hikmeti nämede?

Mundan soň Şamyň häkimi Sagdy Wakgas şuny gürrüň beripdir:

– Seret, saňa bu jümläniň kyssasyny aýdyp bereýin. Şonda meniň

nämüçin beýle üýşenendigime düşünersiň.

Ýslam gelmänkä men we häzirki halyf Omar söwda etmek üçin Eýran taraplara gidipdik. Ýanymyza-da 200 sany düýe alypdyk.

Uzak ýol söküp, ahyrynda Eýrana baryp ýetdik. Ol ýerde at çapdyryp ýören oglanylary synlap durkak, bir ýerlerden birnäçe sany adam peýda boldu-da, düýelerimizi zor bilen elimizden aldy.

Garakçylar köplük bolangoň, hiç zat edip bilmedik. Elimizde-de kör-köpük pul galmandy. Bialaç we aladaly halda gjäni geçirer ýaly bir öý tapdyk.

Biz öý eýesine bolan ýagdaýy gürrüň berdik welin, ol bize kömek etdi we «Gidip, hökümdara ýagdaýyňzy aýdyp berseňiz-le, biziň hökümdarymyz adyl adamdyr, ol size hökman kömek eder» diýdi.

Biz daň atan badyna patyşanyň huzuryna baryp, ýagdaýy aýdyp bermegi niýetimize düwdük. Ukumyzam tutmady, gjäni çirim etmän geçirdik. «Sözümüzzi diňlän bolarmyka, patyşa bize hakykatdanam ýardam edermikä?» ýaly soraglar kellämizi gurçuk bolup gemirdi.

Jahan ýagtylan badyna patyşanyň huzuryna bardyk. Arz-şikaýatymyzy bir dilmaç hökümdara terjime edip berdi.

Nowşirwan dilmajy üns bilen diňländen soň herimizə bir käse altyn berdi we bolup geçen hadysany sorag-ideg etdirjekdigini aýdyp, ýurdumyza dolanmagy ündedi.

Mundan soň ýene myhman düşen ýerimize bardyk. Dogrusy, bular ýaly netijä razy däldik.

Öý eýesi bolup geçenleri eşidip, erbet gynandy we «Bärde bir ýalňşlyg-a bar! Ýörüň, bile gideliň, men size dilmaçlyk ederin» diýdi.

Iň soňky ince umyt bilen kabul etdik we öý eýesini ýanymyza alyp, ýene patyşanyň ýanyna gitdik.

Öý eýesi ýagdaýy Nowşirwana gürrüň berdi. Düýelerimizi elimizden alan adamlaryň eşiklerini, özlerini alyp barşyny, wakanyň bolup geçen ýerini ähli jikme-jiklikleri bilen boýdan-başa gürrüň berdi.

Öý eýesi gürrüñini gutaran badyna Nowşirwan patyşanyň yüzüne kül urlan ýaly boldy. Soňra ýerinden turup, herimizə iki halta

altyn berdi we şeýle diýdi:

Agşama çenli düýeleriňiz eliňize gowşar, duýeleriňizi alyň-da ertir ir bilen bärden gidiň.

Şeýle-de ol, «gideniňizde biriňiz şäheriň gündogar gapysyndan, beýlekisiňizem günbatar gapysyndan çykyň» buýrugyny berdi.

Patyşanyň aýdanlaryna düşünmedigem bolsak, çykyp gaýtmaly bolduk.

Garaňky düşen badyna 200 düýämiz gapa geldi. Ýagdaýa düşünmek üçin öý eýesine «Näme bolýar?» diýip soradyk.

Öý eýesi şeýle diýdi:

— *Siziň düýeleriňize el uran adam Nowşirwanyň uly ogly bilen weziridir. Bular bir banda gurup, garyp-gasararlaryň mallaryny zor bilen elinden alýan eken.*

Siz birinji gideniňizde, terjimeçi muňa ýalňyş düşünipdir.

Emma siziň sözüñizi-de Nowşirwana ýalňyş terjime edipdir.

Şeytmek bilen ol patyşanyň oglunu we weziri gorapdyr.

Men siziň bilen gidip, hakyky ýagdaýy aýdyp berenimden Nowşirwan näme bolýandygyna düşündi. Yöne näme üçin «aýry gapylardan çykyň» diýenine menem düşünmedim. Ertire bir çykaly, oňa-da düşüneris.

Ertesi gün men gündogar gapydan çykdym. Gapynyň agzynda iki sany adamyň dar agajyndan asylyp goýlandygyna gözüm düşdi.

Halk üýşüp tomaşa edýärdi. «Kim bular, eden etmişleri näme?» diýip soradym.

«Bularyň biri Nowşirwanyň uly ogly, beýlekisi-de weziri. Olar şähere gelen iki araby talapdyr. Nowşirwan jezalandyrıp, ikisini-de dardan asdy» diýdiler.

Nowşirwan öz perzendini ölüm bilen jezalandyrypydy.

Hezreti Omaryň çykan gapysynda bolsa biziň arzymyzy ýalňyş terjime edip, patyşanyň oglunu goramaga synanyşan dilmajyň asylgydygyny gördük.

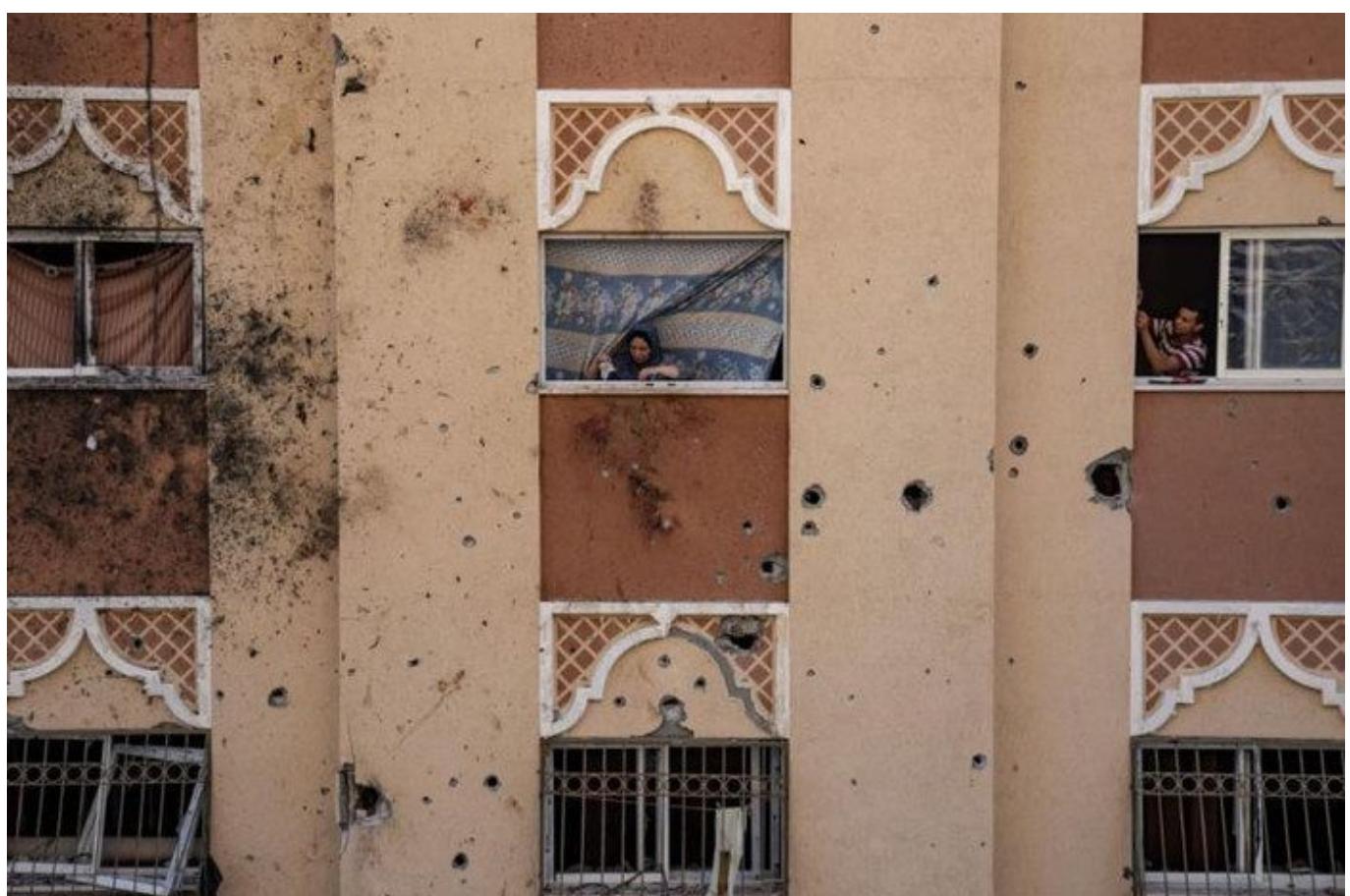
Ine, Hezreti Omar seniň eliňe beren süňk böleginuň ýüzüne ýazan «Bilip goý, meniň Nowşirwandan adyllykda kem ýerim ýokdur!» sözi bilen maňa muny ýatladýar.

«Eger halkyňa zulum etseň, seni dar agajyndan salaryn» diýýär. «Seniň gözýasyňa seretmerin, edil Nowşirwanyň öz oglunuň gözýasyna seretmeyşi ýaly...» diýip, duýduryş berýär.

Indi düşündiňmi meniň näme üçin beýle meñzimiň saralanyna? Bir patyşa ýurduna söwda etmek için gelen kese ýerli söwdagäriň uçran haksyzlygyna adalat bilen höküm etmek üçin bilinden önen perzendindenem geçýär. Ol özünü aldan dilmajynyda, iň ýakynyndaky we özünden soň iň ýokary wezipäni eýeläp oturan wezirini-de bagışlamaýar.

Üstesine bularyň barsyny tanamaýan-etmeýän we gaýdyp ýeke gezegem görmezek, dilini we kimdigini-de bilmeyän iki sany ýonekeý söwdagäri yrza etmek üçin edýär.

Adalat ýerini tapsyn diýip, Nowşirwanyň pida eden zatlaryna seretseňizläň!

Fatima Shbair / AP

Bu bolup geçen wakanyň üstünden kän-kän ýyllar geçýär.

Şol iki söwdagäriň biri yslam halyfy Omar, beýlekisi-de Şamyň häkimi Sagdy Wakgas bolýar.

Halyf Omar razylygy alynman ýeri häkim tarapyndan alynandygy üçin özüne arz edip gelen bir jöhit üçin öz häkiminden geçýär. Edil ogurlan birnäçe düýesi üçin öz oglundan we wezirinden

geçen adyl patyşa Nowşirwan ýaly.

Hawa, düýn adalat üçin hemme zadyndan geçip bilyän nowşirwanlar bardy, häzir bolsa haksyzlygyň we rehim-şepagatsyzlygyň elinde çyrpynýan adalat bar!

Fatima Shbair / AP

Düýn zor bilen ýeri elinden alynan bir jöhit üçin kyýamat turzan halyflar, omarlar bardy, bu gün bolsa şol ýerde jöhit basybalyjylary üçin çaga-çuga diýmän, aýal-ebtat diýmän depesinden ajal ýagdyrylýan, öýleri başyna ýumrulýan, bulam az bolýan ýaly rehimsizlik bilen açlyga we suwsuzlyga gark edilen millionlarça adam bar!

Düýn ejiziň ýanynda durmak üçin öz oglundan geçio bilen Nowşirwan ýalyalar bardy, bu gün gundagdaky bäbege-de rehimi inmeýän, olara ýeke owurt suwy-da köp görýän sionist zalymlara ugradylan gämilerinden el çekip bilmeýän wyždansyzlar bar.

Düýn mazlumlaryň hal-ahwalyny Nowşirwana bilgesleýin ýoýup aýdýan, zalymy goramak üçin ony ýalňyşdyran ýalançy dilmaç bardy, şu günem edil şol dilmaç ýaly zalymy goraýan, mazlumyň

hal-ahwalyň gizleýän we dünýäni aldaýan ýalançy metbugat serişdeleri bar!

Fatima Shbair / AP

Ine-de bu gün Remezan aýynyň bir günü!

Bir ýanda Gazada açlykdan ölen bigünä çagalar, beýleki bir ýanda agzaçara çenli iýmän-içmän gezýändigi üçin agzyny bekleyändirin öýdýän iki milliard musulman!

Hem bütin bu gözgynylyklara gözüni-gulagyny ýumup oturan birtopar güň adam!

Adalatyň güneşiniň täzeden dogup-dogmajagyny bilemok, ýöne bu gojaman dünýäde Nowşirwan ýaly adyl hökümdar ýok indi aramyzda.

Nowşirwansyz döwrüň tümlüğinde eýýäm birnäçe asyr bări Nowşirwanyň adalatyny we adalatyň Nowşirwanlaryny gözleýärис. Gynansak-da, indi giç. Adamzadyň wyzdany soňky demini sanaýar...

Ibrahim ALTUN,

«Pencere» žurnalynyň baş redaktory / @ibrahimaltun_official

Şenbe, 16.03.2024 ý. Publisistika